

Нестор Репела

МІСЦЕ ПРИ СТОЛІ

Нестор Репела

МІСЦЕ ПРИ СТОЛІ

Нестор Репела

МІСЦЕ ПРИ СТОЛІ

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ
КРЕНИЦЯ – ЛІГНИЦЯ
2001

© Copyright by Nestor Repela, 2001

© Copyright by Stowarzyszenie Łemków, 2001

Редакція, комп'ютеровий набір,
проект окладинки:

Петро Трохановський

Redakcja, skład komputerowy,
projekt okładki:

Petro Trochanowskij

На окладинці і серед тексту
знимки **Сусанни Михаліські**

Na okładce i wśród tekstów
zdjęcia **Susyn Myhalasky**

Выдання спонсорувал:

**Русинський Дошлідній Центр
в Америці**

Wydanie sponsorowało:

**Carpatho-Rusyn Research Center
w Ameryce**

DTP i druk:

P.P.H.U. JAS-POL POLIGRAFIA

Tel. 018 477-74-80

e-mail: jas-pol@pro.onet.pl

ISBN 83-909730-5-7

Жыйтак, як я вчу, а не так – як я жыю

Лем, Лемко, Лемковина – то тоты слова, якима
мы і почынаме тоту свою бесіду – го миліст
рідности той лемківской – што найперше, а пак
юж го миліст жыття того свого, нам, Лемкам –
лемківского. Бо выберати ся дате, ци то дашто
робити, то тра знати найперше початок тому,
а при тым предвиджувати і конец. Тым путьом
то ся ма жыття наше, то-ж си тра го нім мір-
кувати, перемышлювати, як зачати, што знати,
кым быти і чым кінчыти. Бо без того не мож ся го
добро выкерувати, бо жыття прежыти – то не поле
прайти. Та бо жыття – то річ тяжка і важна, та і
діло трудне, а іщи мати ся го ним Чловеком – то
ест преокрутна, як важніст, так і необхідніст.

...Чловек го достоїнстві ся ма до свого рода
і цілой народності і ма до того од себе штоси
в собі, штоси свое, особисте вкладене. Лемко ма го
тот свій рід і го того свого рода бесіду вкладену
гордіст свого особистого слова ЛЕМ, чым і жые.

I тот Лемко лем з тым словом жые, бо лем
з ним він во гордости Лемка. Та бо то і правда, же
лем то ним і гордит ся преокрутні та і при-
крашат ся ним свою лемківську бесіду, тым словом
кровно-народовыим – лем. Та бо і лем то з ним він
заєдно, без него він, як і без хліба, не може ся
обийти, і хто бы му лем повіл: „Ей, ты Лемку, не
гвар ЛЕМ, дам ти пятку!” — „О, та ЛЕМ дайте!” —
одповіст зараз.

...Ta і през пото то слово ЛЕМ і тот нарід Карпа-
то-Русинів Лемками ся почал величати... Та гнесден

далеко му юж до того родимого краю – Карпат, бо змушений ся мал лишыти го і піти съвітом, поза граници; з волі Бога і долі немилой осиротил і себе, і рід, і край свій рідний.

...Жыття ріжныма путями веде человека і на кождым з тых пути обяснюе му як ся тра поводити го ним і обмышлювати свій крок. Лем же не кождий человек си тото обясніня освідомлює і през то жыє надійом по веліню свого хтінія; а тото хтінія – веліня ся мало коли го миліст обертат. Бо кіт на пецу повіл: — Я жыю надійом— коли позерал на кобасу, што вісіла на трагарі, і мило велял си огньом та мурликал весело. Выштко мае єден конец, а кобаса два, і през пот другій конец, по більший часты, битым ся ма, бо не зна ся того, што біда гварит: — Жый так, як я вчу, а не так – як я жыю.

Ріжні то з нашым народом ся ма. Пятдесят три рокы зробили свое. Єдны ніч юж не знают, други не вірят, повідают: — Што нам юж гнес з того? А я гварю – же кожды інchy народы мают гонір і любов мают, повагу до свого народа, то і мы, Русины – Лемкы, повинни сме свое поважати. Бо хто нас буде поважал і вірил нам, кед мы свое, а тым і себе не поважаме, не віриме го ся.

Опамятайме ся! Майме си тыж до ся і до свого народа, до його бесіды, до його ЛЕМ – любов, повагу і пошану. Майме гонір!

Нестор Репела,

Донбас, осін 1998 рока

То было колиси

Віками в Бескідах Лемкы проживали,
А днес там чорніє тін смутку, печали.
Більше там не шепчут закоханы пары:
„Я тя люблю, кохам!”, „О приход коханий!”
І пташки небесны там си чвіринкали,
І зьвірятка лісны горы потішали.
А ясне сонечко съвітило і гріло,
А місяц і зьвізды всьміхали ся мило.
І любов шептала: „Як то файні жыти
Во тых то Бескідах, понад вшытко в съвіті.”

То было колиси. Своіма верхами
Шуміли Бескіди днями і ночами.
І тым своім шумом потішали жыття,
І люди, і зьвірів, птахів, траву, квітя.
А днес тото міле, кохане і файнне
Поросло забытьом, смутком занедбане.
Не шепчут коханы тихо серед ночы
І не ждуть поляны той любви горячої.
І травом заросли вшыткы стежкы нашы,
І зьвірі поглухли, і затихли пташки.
І верхы Бескідів не шумят си лісом.
Бо ніт там юж того, што было колиси.

Не ганьбте ся

Як ся мате, Сестры, Братя,
 Витам Вас сердечні
 През тот папір, погадати
 Хцу з Вами конечні.
 Дай Вам Боже щестя, здравя –
 Бы сте гойно жыли
 I словечка своего нигда
 Бы сте не забыли.
 Не ганьбте ся, Сестры, Братя,
 Лемківского Слова!
 Дітям його пришыпляти,
 Як ногы до стола,
 Треба іщы з маленькости,
 Пак будете ради –
 Як внук буде Вам і' старости
 По лемківски радил.
 I Вы до не таким словом –
 Най же знают в съвіті,
 Же бесідом прадідовом
 Гварят Вашы діти.
 I же Лемко был і буде,
 Бо ся ним народил –
 Та-й він такій тыж, як Люде,
 Як інчы народы.

Будте здрави! Жычу щестя
 Родино Лемківска;
 Не ганьбте ся свойой мовы –
 Гордыні вітцівской.

Не даме

О, полет же рідне Слово
 Голубком по съвіті,
 О, посій ся рідна мово
 Чистым, жывым квітьом.

О, полет на вітру крылах
 Горами, долами,
 Та ся інчым вкаж – же-с жыва
 Меж Съвіта мовами.

Не забуде, рідна мово,
 Тебе Лемко в съвіті,
 Не забуде, бо ты його
 I гордіст, і жытия.

Поколіня з поколіня
 Слово рідне жыло,
 Поколіня з поколіня
 Оно тя славило.

Гнеска же зовяне в квітю,
 Коли інчы квитнут?
 Стратит ся і во забытю,
 Змарніє і зникне?..

Не даме ти, рідне слово
 До цна уж зовясти,
 Не даме ти, рідна мово,
 З рідности пропасти.

Опиш вшытко

Жыла давно Лемковина,
Сыпівали Бескіды,
Пок не пришла зла година,
Пок не пришла біда
Зо свойом мітлом горесном
І гет од Ославы
По Дунаець безжалісно
Лемків вымітала.

О, спомнійме о тым горю
І не забывайме
В якым жалю нашы горы
Шуміли пращально.
Як мусіли выїжджати
Лемкы з осель своіх
Та слезами змочувати
Рідны своі дворы.
Рідны дворы і порогы,
Нивы і цмонтері –
На далекых тых дорогах,
Што іх во съвіт вели.

Оповідай словом злотым
Опиш на папері –
Гет о вшыткым, правдом, о тым
Смутным і веселым.
Най чытают, най же знают –
Де тоты Бескіды,
Яка tota Лемковина,
Де жыли прадіды.

Опиш вшытко о тым краю,
Опиш го праведні,
Опиш тугом, слезми, жальом,
Вдыхний сум душевний.

Най чытают, най же знают,
Што ім треба знати,
І най тото поважают,
Што ест для них святіст.
Не tota святіст жытьова –
Што ест гнеска в съвіті,
Але tota, народова –
Чыйой мы сме діти.

Я все там

Виджу горы, лісъ, поля,
Гірска красо розлога,
Ото ест вітчына моя –
Лемковина дорога.

Виджу горы і долины,
Виджу потік глубокій.
Ото край мойой вітчыны –
Лемковини дорогій.

Слухам съпіву жайворонка,
Чвіринканя воробля,
Ото рідна сторононька –
Лемковина предобра.

Неє жытъя мі без Карпат,
Нич мя не радує гдес.
Серце стогне, грызе, шарпат
Душу мою, совіст, чест.

Бо єс рідна

О, Лемковино моя,
Далекій гірський край,
О, Лемковино, рідна мі сторона,
Природа там як Божий райський гай,
Верхы – цисарска корона.

О, Лемковино моя,
О, горы вы, Карпаты,
Земличко мила, страно незавидна,
Тебе не годен, Лемковино - Мати
Забыти нигда – бо єс рідна.

Білцарівська ніч

Сонце ся сковало за горы высокы,
Тихо, вшытко дрімле – ліс, поле, потоки.
Деси сой зъвір дикій стелит леговиско
І пташків не чути, затихли їх свисты.
Вітер тихо шумит і гучок шепоче,
І зъвізды несъміло выходят гу ночы.
Ялиця заснула і береза дрімат,
Іде ден спочнути, вшытко ніч обнимат.
Съвіт – як церков Божа, мирно, тихо всяди,
Од роботы, згрызы спочнут люде ради.
Лем місяц, як сторож, з неба сой позіват,
Тішыт ся, сердечний, же вшытко спочыват.

Дорогій мі

Мі єст дорогій
 Шум лісовий,
 Громы блискавиц
 В ночний час,
 За сходом сонця
 Дощы проливны,
 Што до кісточок
 Мочыли нас.

Мі єст дорогій
 Край Карпатскій,
 Гет зо тым вшыткым,
 Што ся в ним ма,
 Мі єст дорогій
 Край Лемківскій!
 І все го виджу
 В своіх снах.

Моя Отчызна далеко

Моя Отчызна далеко,
 Там – во сивій гмлі,
 Вершины гірськы і долины –
 Вшытко што найдорожче мі.

Там меж горами єст село –
 Звычайно, в долині, де річка,
 А за селом, в горах, росли
 Горды букы і яличкы.

Там же то – там, в Переліску,
 Была хыжа, а в хыжы родина,
 Няньо, мама, братя, сестры,
 Но і – а якже – я з нима.

Моя Отчызна далеко,
 Там – во сивій гмлі...

Горы кличут

Притігают мене горы
Своїма верхами;
Горы мої, вы Карпаты –
Баную за вами.

Шум потока мя чарує,
Што тече в долину,
Радо бым послухал ішьї,
Хоц єдну годину...

Ой, як ступиць на поляну –
Там трава шовкова;
Ляжеш в траву – од запахів
Пяніє голова.

І юж не хце ся вставати
З того леговиска,
Навет воды ся напити –
Хоц і тече близко.

Хтіл бым

Давно єм не виділ горы,
Лемковини душу,
І мам ішьї все надію,
Же видіти мушу.

Хчу видіти тоты верхы
І тоты дороги
Кадим ходил з няньом пасти
Быкы крутогоры.

Хтіл бым быти в Переліску,
В Лазисках, в Убочы, –
Де сме диків одганяли
Од компері в ночы.

Мам надію поіхати,
Бо мам на то часу...
Горы, лісы одвидіти –
Білшареву нашу.

Здерли ся керпці

Лемкы нашы, добры люде,
Трудолюбны і веселы,
А женили ся преважні
Лем во зимі і осени.
В літі купа єст роботы,
До женячкы ніт охоты;
І хоць была бы охота,
Та робота єст – робота.

Так то перше было в нас:
Оженил ся Афтанас,
Взял за жену сой Марину,
Заголовки і перину,
Загін ґрунта із бодачом
І до того стару клячу;
А жебы ся памятало –
Цілу ніч музыка грала.

Грали гушлі, бубен, басы;
О, то были добры часы.
Гнатко гушлі як настроїл
І як потім смыком вкроїл –
Ногы самы шли до танця,
Чи то в керпцях, ци в боганцях.
В дворі діти танцували,
Босо, бо взутя не мали,
Ани керпця, ни боганця,
Вшытко єдно – шли до танця.

О, як было в нас весело ,
Танцувало ціле село,
І дідове, і молоды,
Хто лем прицупнути годен.

Але того давно было,
Нич ся ж того не лишило,
Здер ся керпец і боганец,
Лем ся остал в мысли танец.

Як бым крыла мал

Як бым крыла мал орлины
І міг бым літати,
Полетіл бым на Вітчыну –
Там в горы Карпаты.

Як бы я сой был пташыном,
Малым жайворонком,
Полетіл бым в Лемковину –
В рідну мі сторонку.

О, як бы я мал крылечка
І міг бым літати,
Полетіл бым і засьпівал:
„Гей, горы Карпаты!”

Полетіл бым і засьпівал
Сой пісню пташыну.
І том пісньом бым звеселил
Рідну Лемковину.

Полетіл бым в туту страну,
Де ём ся народил
І склонил бым головоньку
На прадіда гробі.

Поціувал бым крестичок,
Кляк на ногы обі,
Слезми зросил бым квіточок,
Што виріс на гробі.

І за душы бым ся молил,
Гріб руками обнял,
І сердечно, премилено
Помершых бым спомнул

Як бы я сой был тым пташком,
Чвіриночком сивым,
Зачвіринкал бым на дашку
Рідной хыжы милой.

Зачвіринкал бым на плоті,
Зазирнул в вікенце,
І во тій то тужній пісни
Звеселил бым серце.

Полет зазуленько

Ой, полет же, зазуленько,
До дідня раненько,
Та на моїй родинонці
Закуй жалібненько.

Сяд зазульо на край вікна,
Де мама сідали,
Та з якого штоден мене
Нянько вyzерали.

Облітай же зазуленько
Мій мілій садочок,
Та принес мі хоц квіточку,
Хоц бы лем листочек.

Сниют ся мі

Сниют ся мі нашы горы,
Дежбы ся не снили, –
Мене Мама там малого
Бавили, пестили.
І просили за мя Бога
Жебым щестя достал,
Жебым правдом жыл і віром,
Та чловеком зостал.

Сниют ся мі нашы горы,
Дежбы ся не снили, –
Мене Баба там малого
Байочок навчыли.
І казали мі то знати:
Же байка то правда;
Жый си з нима мій внучечку,
Будеш в жытю славным.

Сниют ся мі нашы горы,
Дежбы ся не снили, –
Мене Дідо там малого
Ходити навчыли.
І казали мі літати,
Бы-м ся не застоял,
Та бы-м правдом жыл і віром
І за них все стоял.

Сниют ся мі нашы горы,
Дежбы ся не снили, –

Мене Няньо там малого
За ручку водили.
І казали мі любити
Рідны місця нашы,
Хоц бы якы трудны были
В жытю нашы часы.

...Лісы моі ялицьовы
І буковы гай,
Білщарево, рідне село,
Милий ты мій краю...

Час на сіяня

Чого гнеска я баную,
Ніт спокою – чого?
Же я дітям не дарую
Нич зо жытя свого.

А мене то моі няньо
Вчыли: Любий сыну –
Жытя як яр, тра сіяти
В весняну годину.

Як лем земля запарує,
Зо зимы ся просне –
Най си Фець до рук поплює,
За роботу возме.

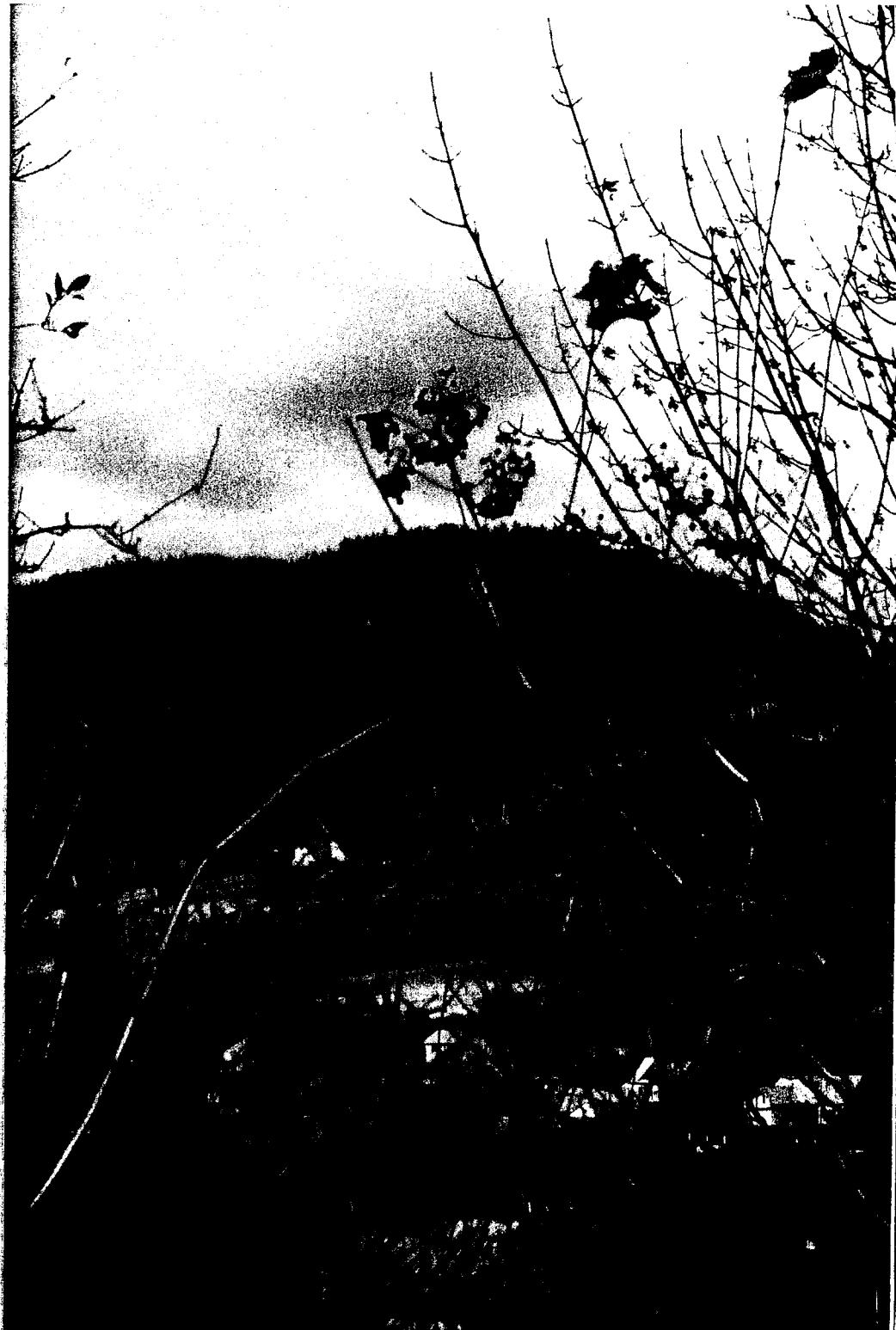
Ци маш дашто посадити,
Дашто посіяти,
Та зачынай в марци, квітни,
В маю час кінчати.

І я тото вшытко знал,
Та в яр мі так вышло,
Же ём не барз щестя мал,
Жебы дашто зышло.

Прешла яр і пришло літо,
Пізно юж сіяти...
Тераз хыбаль зимне жыто
В землю бы метати?

Танич єм ся згронделювал
Посіяти жыто –
Пізно, мороз юж лютувал,
Груден мя привитал.

І так сходит моє жыття,
Нивка моя пуста,
Не посіял ємнич дітям,
Нич – для іх корысти.

Не вшыткым дано

Дорогій Чытачу, Сестро і ты, Брате –
Кілко мов на сьвіті ест позабываних.
Як бы мило было, жебы ся то взяти,
Бы іх візродити для внуків коханых.

I помеж тисячми тых мов в цілым сьвіті
I наша лемківска плянче ся, як може.
I пропаде з часом, як в осени квітя,
A з ньом і рід Лемків – кед ім не поможеш.

Я ся Лемком зову, бо ним были Няньо,
Бо ним были Дідо і діда пра-дід,
I я ся гордити повинен тым званьом,
Повинен і сын мій, і внук – покля Сьвіт.

Най мя щестя несе аж гет, на край сьвіта,
Най же я і буду жыл меж яким людом,
Але я не годен, жебым я преквитал,
Жебым змінил званя – ні нияким чудом.

На спомин внучатам, гет по земним мірі,
Хто ся чує Лемком – пишу тоты слова,
Бы ся не стыдали Словом рідным, милым,
Bo наймильша серцю – то ест рідна мова

I кут найтеплійший – Лемковина Мати;
I душа радіє, як сої рідным Словом
Можеш в своім жытю вільно погадати.
Словом незабытым, Словом прадідовым,

Ta не вшыткым дано вільний сьвіт і волю,
I хоц-де панує в нашым жытю здрада,
I ты в ним в неволі мучыши ся до болю,
Кед Слово прадіда інчым ся не надаст.

Ta не знаш рідного – што нащадкам предаш?
Оно в тым невинне, же ся преіначат.
Як по роках при ним давнину выведеиш,
Выслушат тя чесно, пак гірко заплаче,

Про то, же не жыє тым, чым дыхал дідо.
I не тата рідна Мова і Отчизна...
Чом сте занехали, та пред яком бідом
Продал ся нещесний Лемко душом грішном.

Шепче потік

Не чутний шелест бучыны,
Позатихала і соснина,
Не чути і яличыны,
Затихли птахы, звірина.

Позатихало в сьвіті ночныхм,
Вшытко си спит злотым сном,
Лем потік дзюрчыт і щепче
Штоси там з ночном цмом.

Шепче він думки о далекым
Минулым горю той страны,
Шепче він думки о человеку
Віками ту записаным.

О, шепче темряві тій, темній,
Же жаль го ним велькій ся ма,
Же ся вырекли краю Лемкы,
Же за нич ім сам він і цма.

Я слухам з чужыны далекой,
Не годен ся наслухати...
І в час тот хце серце волати:
Што з вами Братя – Лемкы?!

Пан Біг знає

Припомнам я си не раз
Нашу Лемковину,
Горы, лісы і потокы,
Поляны, царини.

Не забуду я николи
Студенку в потоці,
Де єм воду пил, як пас єм
Статок на толоці.

Шум бучыны, яличыны
Ся мі припомнинат...
Як то летят тоты рокы,
Як ся вшытко минят.

Юж не тоты гнеска часы,
Юж не тоты люде...
І лем єден Пан Біг знає –
Як то дальше буде.

Я не писар

Я не писар, добры люде,
Не мам школуваня,
Але жаль і совіст мучыт:
Бер ся до писаня.

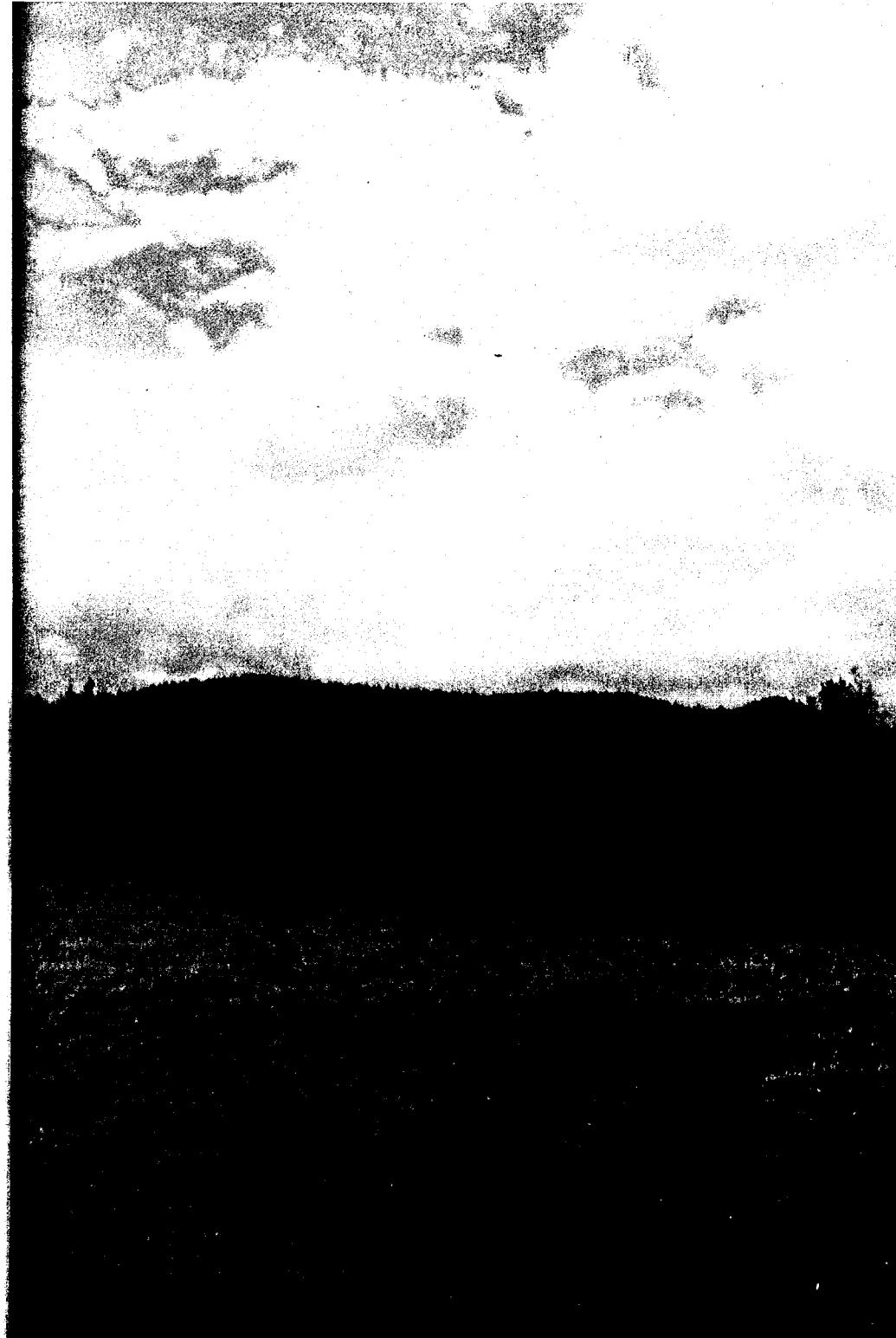
Треба рідну Лемковину
В спомин описати,
Бо ся внуки зостаріют
І не будут знати –

Яка была Лемковина,
Яка там природа...
Треба жыття описати
Рідного народа.

Хліб ся родил і компері,
Карпелі, капуста
І не была, ни комора,
Ни певниця пуста.

Вшытко было, што ёст треба
До жыття чловеку,
Нашто было выїжджати
В краіну далеку.

Чого нас порозганяли,
Як вітер солому,
Што такого мы зробили
Сьвітови грішному?

Спомний

Слова тоты з серця жалю
Тобі Лемку пишу:
Не забывай свого краю,
Што-с сиротом лишыл.

Де быс не был, Лемку – Брате,
В якій там державі,
Спомний все горы Карпаты,
Ліссы кучерявы.

Старий край тот все споминай,
Де ёс ся народил
І николи не забывай
Якого ёс роду.

Спомний си як на забавах
Весело съпівали,
Спомий си як на полянах
Пастушки гівкали.

А вечыркы – Боже милий! –
Хто годен забыти?
Якы там радости были
Для старых і діти.

„Кітча біда”, ци „Когутя”,
„Туронько”, „Федоры”,
Регіт, съміх по хыжах чути,
Стогнут з съміху горы.

Веселій край – Лемковина,
Де жыли дідове,
Але пришла зла година,
Лишыл Лемко горы.

Гнеска же по цілым съвіті
Найдеш Лемків – Братів,
Та звялых, як в слоту квітя,
Нес в них тых жартів,

Нес в них той веселости,
Нес того нраву,
Жыют смутны, і без злости,
Прибиты, шкынтали.

І внедолзі приде час,
Приде – што-й гадати,
Приде смерт і скосит нас,
Приде ся гмерати.

Погмерают стари людє,
З нима рідне Слово,
Лемковина ся забуде,
Як бы ей не было.

Де бы-с не жыл Лемку – Брате,
В якій там державі,
Своіх Діток вчый гадати
По лемківски змалу.

Оно ім то не пошкодит
На іх личка вроду,
Буде знато, же походит
З лемківського роду.

Буде знато, же нянькове
Родом одтамале,
Буде знато же дідове
Там сут похованы.

Жыла давно Лемковина,
Жыли Лемкы – Люде;
На днес-ден то лем спомини
Мучат гірськи груди.

Неє кому загівкати
В лісі, на полянці,
Неє кому засьпівати,
Бо ніт Ваня, Ганці.

Зашуміли, затужыли,
Ведут си розмовы:
„Лемкы добры люде быви –
Які будут новы?

Ци нас будут так любити,
Як любили тамты?
Ци будут так веселити
Чужы нам съпіванкы?"

Бук шумливий дуба будит:
„А повідж мі, брате,
Ци нас спомнут Лемкы – Люде,
Ци не зохчут знати?

І ци приде дахто з раз,
Бы си загівкати,
Засьпівати си ту в нас:
„Гей, горы Карпаты.”

Зашуміли лісы, горы,
Затужыли всяди,
Посмутніли рідны дворы,
Посмутніли сады.

Лишыл Лемко Лемковину,
Пішол за граници,
Лишыл могилы родинны –
На втіху травици.

Росне дика там отава
І бурян колячий...
Ци мы в тебе не вартали
Наш сыну люблячий,

Жебы нашы головонькы
Квітами сияли;
Та ци мы тя любий сыну
Не так выховали?!

Прид ты до нас хоц раз на рік,
Поправ нашы гробы,
І, кед часик ся подарит, –
Дакус з нами побуд. .

Мы ся за тя, любий сыну,
Будеме молити –
Бы ти дал Бог добру днину,
Здравым, в щестю жыти.

Хоц жаль, туга аж бырміє –
На цмонтір зазрити,
Серце сына мліє, ние,
Не мож нич зробити.

Бо далеко, за горами
Тота Лемковина,
Хоц якій жаль Бабы, Мамы,
Не годен, не приду.

Прошу я вас, люде добры,
Поправте могълы,
Жебы моих близких, рідных
Буряны не крыли.

Де бы-с не жыл Лемку – Брате,
Спомний Вітци, Дідів,
Як не годен приіхати –
Попрос чужых люди.

Най поправят на цмонтері
Могълы забыты,
Діда, Няня, ци Матери,
Та посіют квіты,

Де бы-с не жыл Лемку – Брате,
В якій там державі,
Спомний все горы Карпаты,
Лісы кучерявы.

Та оповідь своїм дітям
На лемківським слові,
Про тот край оповідь, Сьвіта,
Про Лемків – героів.

І буд певний – інтересно
Буде дітям знати,
Яка то страна чудесна,
Як красом богата.

Оповідь ім о тым вшытким
Зо сердечным больом,
І о добрым І о бридкым,
З жальом і любовю.

Най же знают – кым ся мают,
Кым ся мают звати.
Рідний край най поважают –
Лемковину Матір.

Під давну нуту

Меж горами, понад ріком,
В нашим милюм краю –
О, там рідне село мое,
Там я мыслью марю.

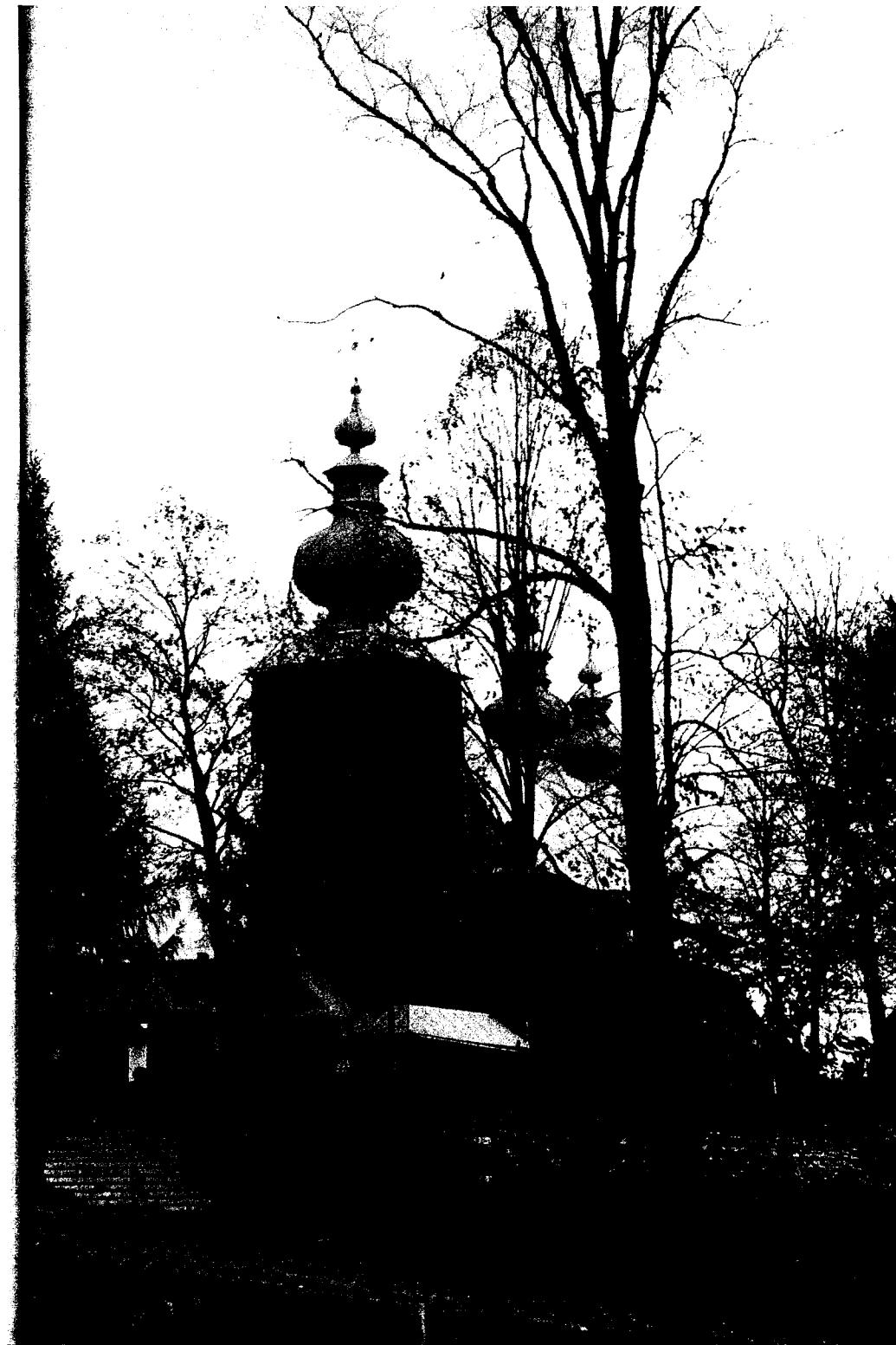
Во садочку, при путичку,
Там моя хыжына,
Жили там в ній Няньо, Мама
І ціла родина.

О, зазулько, зазулечко,
Літаш ты съвітами,
Принес ты мі даку вістку
З Лемковини – Мамы.

Як ся гнєска горы мают,
Ялиці, бучына,
Ци така, як давно была,
Рідна мі хыжына.

А ци стоїт при воротах
Явір зелененькій,
Та якій юж до днес выріс
Мій сад молоденькій.

Кобы іщы раз узрити
Милу мі ріднину,
Кобы дома мі побыти
Хоц єдну годину.

Закон природы?

Ци то юж закон природы
 Так в тым съвіті іде,
 Покля суций єс, молодий,
 Хоц-хто до тя приде.

За порадом, ци о поміч,
 Ци так – посідити,
 Без потребы, в ден ци в ночы:
 Сусід, сват, ци діти.

А як ся ти юж копырдне
 На старіст, чловече,
 Не то в ночы, а в полуднے –
 Нихто ся не звлече.

Ніт никому до тя справы,
 Нихто ся не зъвідаст –
 Ни сын, ни внук, ни сват милий:
 „Што же вам долігат?

Може в дачым вам помочы,
 Чым невдоволены,
 Чого в вас сплаканы очы,
 Чом сте засмучены?”

Ци то юж закон природы
 На то ест осібний,

Же покля си здравий ходиш –
 Хоц кому-с потрібний.

Як на єдно, так на друге –
 Дати, ци помочы...
 А на старіст зато, друже, –
 Маш сплаканы очы.

Ніт при тобі люди милых,
 Што були даколи,
 Нес з кым си посідити –
 Нашто ім дзяд хворий.

Бесіда з сусідом

О, мій сусід – мудрий хлоп,
На цілу громаду,
Дайте звідань му сто коп –
Вшыткым даст пораду.

І што рече, правду важыт,
Істину глаголет –
Же як тя свій не выказит,
Чужий не позволит.

Єдно го лем сушыт, мучыт,
Бы не струхли кости,
Кобы діти, та і внучат
Доховал в старости.

Бо гнес настал такій сьвіт,
Же отец і мати,
Мусят до старости літ
Діти доглядати.

Єдно з другым так хце жыти:
Бы рук не попапрал,
Та кобы нич не робити,
А гулял си, спал... спал.

Жебы му на столі миска
На підносі была,
Та не з чыром, але паньска,
З трояком підливом.

Не зна він як тра робити
На тот хліб насущний,
Же го потом тра росити,
Бы был сътний, вкусний.

І раз сме си так з сусідом
В свято райцували:
Жебы сме шмарили бідом –
Діти юж не малы.

А так – все про них згрызота,
Бо і жаль, бо свое...
А то легкомысне тово,
І гроша не стоіт.

Я ся призрю і што повім:
Тра же дзецку дати,
Хоц за женом і не доім –
На то отец, мати.

Та вітцовое, покля жыют –
Сут білоручками,
А як помрут – та думіют:
Як то буде з нами?

Не даст мати сътно істи,
Ни отец грош златий,
Товды будут воргы грызти,
Слезми запивати.

Преродил ся хлопец

Тішыли ся – мати, отец
 Своім Генком сыном,
 Гварят: То юж такій хлопец –
 З душом преєдином.

Другы то цілы галганы,
 Ніт на них надії,
 А Генек – сынок коханий,
 Він нас в стріст згріє.

Такій был – як ангел з неба,
 Хвалил отец, мати,
 Покля му задочок треба
 Было підтерати.

А як выріс, сам ся втерал,
 Преродил ся хлопец.
 „Ta ци нас з ним Пан Біг скарад” -
 Плаче мати, отец.

Ци то сьвіт го так скушує,
 Ци сила нечыста,
 Заміст ласкы, отец чуе:
 Ід до антихриста.

А мати в жалю гу собі
 Гварит: Сыну Гене –
 Заміст тепла, мы при тобі
 В старіст замерзнеме.

Сыпівайте, Діти

Кождий пташок, і найменьший,
Што си вільно літат,
Рано, г вечер ся веселит,
Богу пісню сыпіват.

І Вы, Діти – любы квіты,
Тіште ся, сыпівайте,
Бога Творця голосочком
Милым величайте.

Ци то рано, ци то г вечер,
В спочынку, в роботі,
Ци то в церкви – домі Божым,
Ци при грі – охоті.

Всяди, Діти, голосочком
Милым засыпівайте,
Бога Творця в піснях милых
Звучно звеличайте.

Бо де пісня ся розносит,
Там і душа взлітат
Аж до хмари, аж до неба,
До ліпшого сьвіта.

Любы Діти – пышны квіты,
Тіште ся, сыпівайте,
Бога Творця голосочком
Милым величайте.

Ой, вчыйте ся, Діти!

Ой, вчыйте ся, Діти,
Бо вчыти ся треба,
Вчыйте ся, бо зле єст,
Коли розум спит,
Як хліба для жыття,
Так науки треба,
Бо барз є тернистий
Без науки съвіт.

Ой, вчыйте ся, Діти,
Бо съвіт то не мати,
Не возме на руки,
Не попестит – ніт!
Найти вnim дорогу
Тот си лем потрафит,
Хто придбал науку,
Хто вчыл ся як шлід.

Ой вчыйте ся, Діти,
Штоб горды з Вас были,
Вашы вітці, діды
І тот рідний край.
Бы сте Лемковину
Рідну розмаіли,
Як красит природу
Наш чудовий май.

Ой, вчыйте ся, Діти,
Бо вчыти ся треба,

Жебы легкій, сътній,
Добрий быт Ваш съвіт,
Засіяна вами –
Най тучніє нивка,
Най Вам, Діти, квитне
Тот Ваш съвіт, як квіт.

Не лем старіст винна

Як часто в невдячності ображаме
Мы в жытю вітців і матері,
Домів зо Съвіта приїжджаме,
До колег спішыме скорі.

На заран одкладаме домашні бесіды,
І лем встиг зо ся бунду зняти,
Наошліп од вітци і дідів
Летиме колегів витати.

До них поспішаме мы з квітами,
А для матері забыли придбати.
А мама все ждут, дыхают нами,
Старают ся во вшытым нам вгаджати.

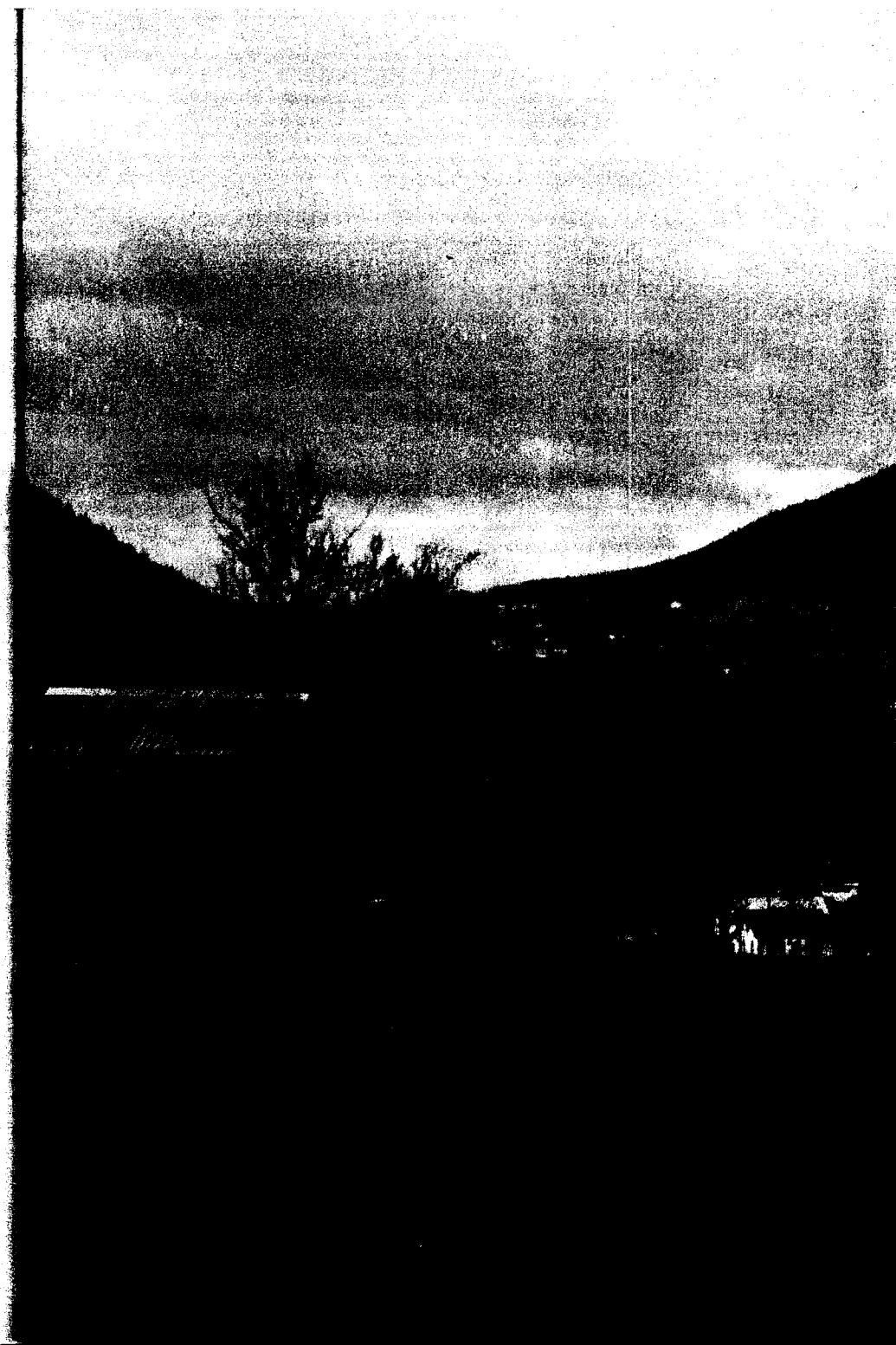
Нас вабит бетярство, гуляня;
Юж пізно – пора бы і спати...
І лем во сні гвариме мы: „Мамо!”
А напы сны вартує такої Мати.

І ніч іде, землю обнимат,
Приголублює, бы вшыткы поснули,
А Мама не спит, слезы проливат,
Бо діти ёй позабыли.

... Чути хыхоты, съпівы, музыкы
В полях шырокых, горах, морях,
О, велько же вас гнеска молодых
Жыє без мысли о Матерях!

Вы яко хмары, што все в дорозі,
То там жысте, то ту,
А вашы мамы во тревозі
Вісткы од вас все ждут, та ждут.

І дни і тыжні они рахуют,
Щестя, здоровья жычат во всім...
І коли Матері вчасно сивіють –
То не лем старіст винна в тым.

Волчыско

Іде Максим пяний з шынку,
А на дворі ліє,
Але в него гунька нова,
Та ся нич не діє.

Іде си так і палицьом
Покус ся підперат,
Бо ся, псякіст, болотиско
На керпці оберат.

Сховал бы ся під ядловець,
Кед ся вечеріє,
Зрештом, йому в гуни тепло,
Та най си там ліє.

Добри, же палицю має,
Не буде ся боял,
Хоц бы дахто за деревом,
Ци за кряком стоял.

Іде далі, юж ся змеркло,
Юж цма наступила,
Дома чекат го вечера,
„Може юж выстыла.” –

Мыслит си, і кусьцьок ногы
Взял спірше тягати,
Бо ся штоси му з-за кряка
Ялю вказувати.

Аж і чує – трищат крякы,
Блищат волчы очы,
А тымчасом дышдол Максим
Такой до Убочы.

Юж до села недалеко,
Кебы даяк прити,
І юж в страху ся му не хце
Ни істи, ни пити.

Іде Максим, а волк з боку
Юж очи не спущат,
Максимиско юж не може,
Покус до гач пущат.

Юж лем єден скок одділял
Волка од Максима...
Открыл очи – а бодай то –
Та на ним перина.

І лежыт си на постели,
Як і кождой ночы,
Нигде не был, ани в шынку,
Ани на Убочы.

Далі пізрил на припецок,
Там котиско сідил
І своіма очысками
За Максимом шлідил.

Мода

Тераз пришла така мода:
 Ци то стара, ци молода,
 Підстрижена, підголена,
 Ци то дівка, ци то жена,
 Смотр – кабатик гет високо.
 Бо то ліпше, так на око;
 Як си іде – вітер дує,
 А як сяде – сьвіт чарує.

Ішы котра зграбна в собі
 І ма просты ногы обі,
 І до того єст молода –
 То ся уйде така мода.
 А як не могла выrostи
 І ма кривы вшытки кости,
 То юж ліпше бы зробила,
 Як бы дужший кабат вділа.

Ци то моі очы слабы –
 Котра дівка, котра баба?
 Не розпознаш іх! До фраса!
 Бо настали такы часы.
 Дівки юж не плетут косы –
 Нашто ім долгы волосы?
 Лем бы з нима клопіт мати,
 Заплітати, розплітати!
 Та і бабы поглупіли –
 Тіж си конді спаскудили;
 Вяжут „татры”, „меджегіря”,
 Робят з себе чудо – зъвіря.

Ай хлопці, ци, бай – хлопята
 Робят з себе тіж варъята,
 Такы маць вдівают шорты,
 Аж ойкают в пеклі чорты.

Такє гнеска. Заан за ним
 Буде то – же без убранів
 Буде си хлоп з своїом женом
 Ходил так, як Адам з Євом.

Радше дома

Коли зохцеш си выпити –
Раджу тобі, друже:
Не швендай ся тади-сяди,
А смаруй до хыжы.

Дома выпьєш і закусиш,
Поцілуєш жінку.
І она ти буде рада –
Же-с дома, не в шынку.

В корчмі выпьєш си чловече,
Прегопнеш си норму,
Товды втрачаш рівновагу,
Нибы підчас шторму.

То на ліво тобом гуцне,
То штурне на право,
Або може шубовтнути
В свинячу канаву.

Бо горілка шторм зробити
Може і без вітру,
Коли выдуздити фляшку,
Або цілу літру.

То раджу ти, милий друже,
Як скортит выпити,
Воз си фляшку, смаруй домів –
До жены, до діти.

Што мала Лемковина

Жыли Лемкы там в Карпатах
З діда і прадіда,
Ріжне для них було жыття,
Кус добрі, більш біда.

Были і епідемії,
І люде гмерали,
Бо ниякой медицинської
Помочы не мали.

Што ся кому росходило
О Русіна злого? –
Міг ёс жыти, або гмерти –
Што кому до того?

І порядкы такы были –
Не мал Лемко права,
Та і його в выжышы школы
Шляхта не пушала.

Не мал Лемко права свого,
Не было ратунку.
Єдно лем – мусово іти
До асентерунку.

Лемковина політыком
Ся не занимала,
Она царя, ни короля
Свого не мала.

Не мала ни свого Сейму,
Ани Парляменту,
Ни компаній вояжків,
Ани регіменту.

Але мала поля, горы,
Природу чудову,
Свою віру і культуру,
Мала свою мову.

Наша конар

Кілко в сьвіті людських рас —
Повіст кождий сьміло:
Ни менш, ни більш, три як раз
Жолта, чорна, біла.

А юж кілко народности
І мов ся в ним числит
То юж того нихто спроста
Не позберат в мысли.

І не повіст раз та два,
Бо-й не кождий вчений
Впрост повісти о тым зна —
Вшыткых по імені.

Бо сьвіт наш як густа пуша
Сплетена коренми;
Хоц три расы, але гуща
В ним мов і племени.

Приняти за расу ліс,
Державу — деревом,
Кожда конар — то єст рід,
Скрипит своїм мовом.

І меж нима затрачена
Єст конар лемківска,
Хоц з руского єст племена,
Але звуком інча.

I...

Сут во сьвіті ішъглюде
Тобі, Лемковино, вірны,
Носят сьпів во своїх грудях
Не зламаний, непокірний.

Они Тебе прославляют
Рідным материнським словом,
Жебы квитло, рідний краю,
В тобі жытя – во обнову.

Чує Лемко своє слово
В Сьвіті гет – завдякы Людям,
Чує милу, рідну мову,
Чує жытя і... біль в грудях.

Місце при столі

Для тых, што си забывают
І для тых „невинных”,
Што нияк о тым не знают,
А знати бы гідни,

Пишуtotы гірки слова
На лемківській мові.

Най totа лемківська мова
Не сохне в народі,

Най Лемко за діда-прадіда
Не стыдат ся свого.
І хоц бы як тисла біда –
Тримат ся рідного.

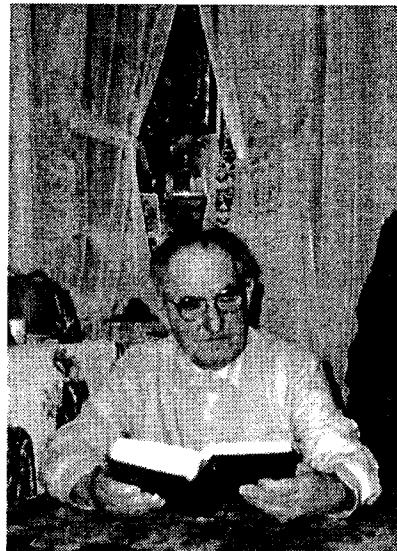
Жыйте си хоц і з Турками,
Гадайте як хцете,
А стрітите ся з Лемками –
Ta по свому трепте.

По лемківски при публиці,
Ніт ся што стыдати,
Не скрывано, просто в „вічі”,
Так як вчыла мати.

А хто не зна, бо не вчыли
Го в нужді вітцьове,
Най ся сам гнес возме, милий,
Най ся вчыт іх мовы.

Най не ганьбит вітци, дідів,
Бо то не пасує,
Може отец гірко бідил,
Най го пошанує.

Най лемківска його мова
Серед інчых, чужых
Місце має тіж при столах,
Красна як квіт – ружа.

НЕСТОР РЕПЕЛА

Біографія Автора той збірки пише ся так нагло, як складана була і сама збірка. Пришол момент здецидування, підпертій хосенными обставинами, і повіл єм сам до себе:—Лиш віштко позачинане, недокінчене, і зроб аку-ратні того. Зроб скоро, не думай, не застанавляй ся, жебы і оне не остало недокінченим. Бо не вішткому є час на скриваня ся роками в мудрій скринці під монітором. Так, і не писал єм уж до Автора о докладну біографію. Публікуваны были преці в *Бесіді* Його спомини, мам шувну уж стирточку Його прекрасных листів. Дост мам на коротку біографію. А хоц бы дачого і хыбило, та сой досьпівам. Адже мы єдносельчане, жыєме, видиме, чуєме генетычні. А окрем того — выдана збірка мала быти неспо-діванком. На што Автор абсолютні заслужыл.

Вродил ся Нестор Репела 22 січня 1923 рока в Білцаревій на Сандеччыні. Был то час повоєнний, трудний, так в сенсі кормління ся насущным хлібом, як і однісні духового жыття. В памяти селян сьвіжий был іщи жаль по несполненых надіях на Свій Дім. Ту адже, під просторним дахом плебанії Качмарчыків, родила ся і вмерала Лемківска Республика. Тяжко і долго треба ся було лічыти з того болю. Аж наступне десятольтія, маючи уж за собом і піднесены 27-28 рокы, зачало ся явити в міру устабілізуваным.

Товды то і надышол час малому Несторови іти до школы. Школа была міцна. Хоц сільска, кіснява, як по інчых селах, але міцна. Бо міцний был начальний учытель — Михайло Гуцалюк (vel Гуцуляк). Душы чистой ёне мал, і выпрати ю не годна была зміна назвиска. Але розум! А радше — знаня (бо то не все віштко єдно)! А знаня серед простого сельского народа все ся придают, кед до того ведены сут ясно окрісленом цілю. Котра быват звана ідейом. Ідея же быват хворотом. Заразливом...

Гнеска, коли бесідую зо селянами — тыма, не лем в осени, а в зимі жыття уж, — гварят: „Добрый был учытель, лем же...” І не знам до чиста на кілько і на кількох того „лем же” лишило свій шлід, а на кілько ци в кількох шлід тот лічыти, знамя тога стерати мусіло жыття. Нагода до „кляровности” пришла неодолга. Война ціле молоде істнуваня села, Лемковины выгнала на своі страшенны, як же нераз круты дорогы...

Та іщи страшніше выявило ся повойня. Вішткы „хвороты” ся „вылічыли”, вішткы ідеі ся „вырівнали”. Вертали домів колишніх хлопці (ай дівчата), тепер уж над міру дозрілы парібци (і дівкы), вертали з закуреных, а нераз багнистых доріг. Стрічали дома наказаня, кару од небес ци долі, більше ци меншне неслушну. Нечисленны лем заставали рідний дім своім домом, з рідним в ним теплом. Серед тых, котры го не застали, і котрым суджене было глядати го на „Сході Сонця”, был і Нестор Репела.

Своіх, по страшненых поневірках, нашол на централь-ній Україні — Кіровоградщыні. Як ся іхало — не годен єм опи-сати — гварит во своіх споминах — бо ни троша, ни мерінді, а два тыжні доберал єм ся ріжныма колейовыми способами, голодний, холодний (...) покля не доіхал єм до остатній стаці, а там двадцет пят кільометрів степом го тога село Плавні, де ся оселили вітцьове и инчы родины, селяне — Бовцаровяне. Кед ся нашли, своі — серед великой детрініаці заховати себе для жыття — такой зберали ся... вертати Домів. Обізнаний уж зо сьвітом, Нестор преконал своіх, же треба найперше „збадати” можливости. І сам пустил ся на захід. Того што взріл на границы преходилю людскє понятя.

За долго бы ту цитувати його спомини (см. *Бесіда*, 1-2/99). Вернул з ничим. Заміст на захід, пішли дале на схід. Оселилися на Донбасі. Як жили, особливі в першы роки? Ніт! Того уж не одважу ся поминути, не повторити словами Автора:

*О – така ся мала радіст, о таке жыцья хтovды барже вишыт-кых нас Лемків-преселенців – **мушеных добровольців** го Союз-ний Україні! О, ніхто не был задоволений, бо ніхто з нас не был поважаний там місцевым народом. Го Західний Україні мали сме ся, та и маме ся дотля Москалями, а го східний Бандерами. О, и з того мали ся, та и мают ся по гнес-ден слезы и смуток-зармуток вишыткым нам. И жебы то тот жаль и смуток-зармуток могли ся го хмары обернути, то затулили бы они на долго небо, а пото што выречы ся прагне – обернуло бы ся го блискавиці и перуны, го воєнну кітляву, серед котрой разрывы смертоносного знарядя рвут и палят землю и підносят ся аж гет тү небесным высотам, до самого Бога.*

О, мало же кому з нас Лемків раділо ся втovды жыцья, та барже и никому. А найгірше то юж тым ся мало, котры ся вишыткого позбывали надійом того, же домів ся доберут, а миль Горы их свойом теплотом и ласкавістю обогріют, обмилуют та и погостят своіма гірськима дарами, приймут як отец свого блудного сына и будут си зас дома жыти, го свойї рідности. О, поты то бідакы, подібно як мухи го слоту, тиняли ся по тий Україні, обнищавілы, голы, босы и голодны. Та и барже вишытки, и я медже німа – з протягненыма до місцевых люди руками, о ратунок, о миліст, о поміч. (...) Та и были юж и такы, што слова не могли выповісти и руку протягнути. О, было пото вишытко, было, го поты перши рокы. Или люде коприув и лободу... и псив и котів. Не было ни квасного, ни гіркого, ни скислого, ни шкаворітного. Вишытко, што было – было добре.

О, долго, долго ходили поты люде з понуренными, похнюплеными головами. Не виділи ни неба, ни сонця.

Ни жыцья! Неповинныма мучениками-страждальцями одходили на вічний спочинок. И ніхто не плакал за німа. Слез юж не быво на плач!...

Минуло 56 років. То долягій, то барз долгій час. Видіти бы ся могло, же всяка внутрішня человечка сила-памят – на так далекій чужині, без контактів з Джерелом, без імпульсів, яком кормит бодай ограничена совокупніст рідной культури – годна ся уж була препалити, ай спопелити. Та раз іщи выявляйт ся велика Правда – то залежне од человека, або Чоловека, душки, або Душы! Чоловека і Душки – якы годни нераз подати ся жытьвым бурям. Але якы годни тіж двигнути ся і нести голову горі. Не з гордости. А з великой, превеликої, безконечной Любови.

* * *

З творчістю Нестора Репелы мали мы уж можливіст за-знаємити ся на сторінках *Бесіди*. Были то, спомнены уж спомини, вершы – лірично-патріотичны, але і гумористичны. Не было іх іщи вельо, бо невельо было місця, а передовищытким – часу; адже контакт з нашим сьвітом, припадково і щесливо, навязал Автор лем в 1998 році.

Днес даєме Чытачови збірку Його верши, яка шырше годна запрезентувати пізриня на барз істотны справы, так давного, як і сучасного лемківского сьвіта. Пізриня нібы з боку, бо з оддалености тисячи кільометрів, але єдночасні так близке – як бы николи, во свойї духовій істоті, не сходило з карпатского неба.

Вершы Нестора Репелы треба очывидні зарахувати до народной творчости. Народніст tota проявляйт ся як в стилю писаня, так в філософії думаня. Видно єднакож при тім шыроке очытаня Автора в близких нам культурово літературах. Стрітити мож подекади аж і их парафразуваня, переношыня на лемківской грунт надбань „велького сьвіта“. Не сьвідчыт то очывидні о обмеженых можливостях Автора,

а радше о дужынню дорівнати тому сьвіту, – дорівнати не в сенсі власного, а нашого „я”. Зрештотом, Нестор Репела не ма ту ниякых загамувань. Цілком природнім, – в Його глубокій вірі – належним і можливим єст „місце при столах” для лемківського Слова.

І тата віра, – поминяючи уж саму літературну ціну написаного, нич при тім ій не однимаючи – то найбільший скарб в творчості Нестора Репелы.

Вірю, же тата віра, пренесена долгим і мученичым жытьом, донесена до днес – вділит ся і нам, жуючим в дуже хосеннішых обставинах. Вірю, же неодолга верши Нестора Репелы – просты, і в простоті своїй велики і мудры – реци-тувала буде наша молодіж на церковных торжествах, витаочи Владык, на конкурсах Лемківських Ватр. Вірю! Адже велика віра ся вділят.

Петро Мурянка

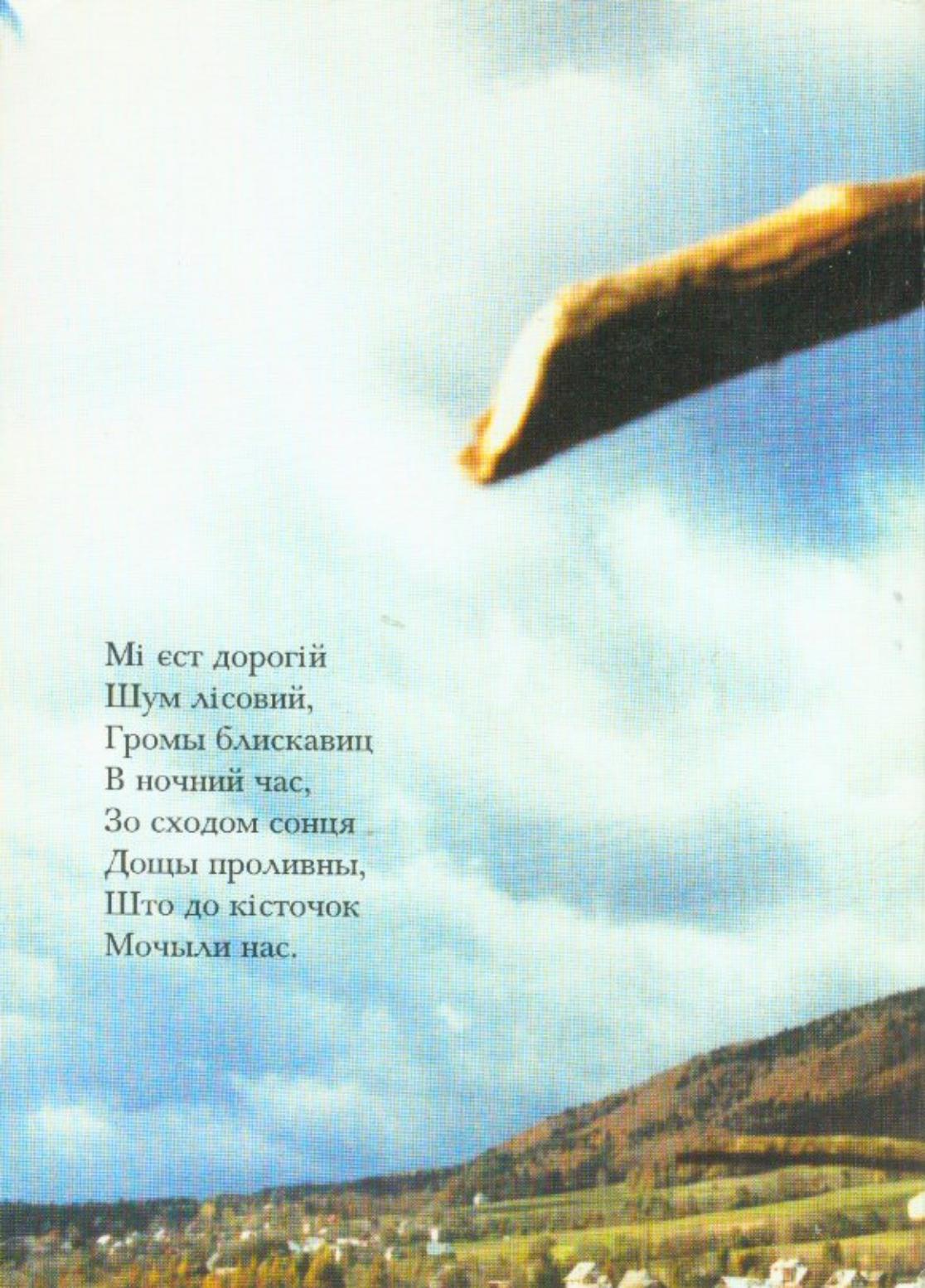

Нестор Репела з женом Стефанієм, сынами, невістами, внуками і правнуком. Амвросіївка, Донецька обл., Україна, бл. 1998 рік.

З м і с т

Жый так, як я вчу, а не-так – як я жью	5
То было колиси	7
Не ганьбте ся	8
Не даме	9
Опиш вшытко	10
Я все там	12
Бо єс рідна	14
Білцарівска ніч	15
Дорогій мі	16
Моя Отчизна	17
Горы кличут	18
Хтіл бым	19
Здерли ся керпці	20
Чом...	22
Як бым крыла мал	24
Полет зазуленъко	26
Снило ся мі	27
Час на сіяня	29
Не вшыткым дано	32
Шепче потік	34
Пан Біг знає	35
Я не писар	36
Спомний	38
Під давну нуту	44
Закон природы	46
Бесіда з сусідом	48
Преродил ся хлопец	50
Съпівайте, Діти	52

Ой, вчыйте ся, Діти	53
Не лем старіст винна	55
Волчысько	58
Мода	60
Радше дома	62
Што мала Лемковина	64
Наша конар	66
I...	67
Місце при столі	68
Нестор Репела (слово о Авторі)	70

Mi єст дорогій
Шум лісовий,
Громы блискавиц
В ночний час,
Зо сходом сонця
Дощы проливны,
Што до кісточок
Мочыли нас.